

## ❖ Наукове забезпечення розвитку агропромислового комплексу

26 листопада 2015 року відбулося засідання Загальних зборів Національної академії аграрних наук України.

У роботі Загальних зборів взяли участь Віце-президент НАН України *В'ячеслав Григорович Кошечко*, перший заступник Міністра аграрної політики та продовольства України *Ярослав Васильович Краснопольський*, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України *Станіслав Миколайович Ніколаєнко*, депутати Верховної Ради України, працівники профільного міністерства, Міністерства освіти і науки України, керівники та спеціалісти сільськогосподарських підприємств країни, науковці, зарубіжні спеціалісти аграрної сфери, всього понад 230 осіб.

На Загальних зборах з доповіддю виступив *Ярослав Михайлович Гадзало*, президент Національної академії аграрних наук України, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН.

Нижче публікуємо виклад доповіді.

### **Про реформування аграрної науки на інноваційній основі**



Сьогодні для держави вкрай актуальним є вчасне та якісне проведення реформ, які передбачають входження України до європейського та світового наукового простору.

Після розпаду Радянського Союзу наша держава успадкувала досить потужну наукову школу. Проте впродовж наступних років, в умовах ресурсоемної економіки, хронічного недофінансування та істотного зниження рівня матеріально-технічного забезпечення, наука чомусь виявилася зайвим тягарем для молодої держави, внаслідок чого відбулося старіння наукової інфраструктури, а заодно – й людського капіталу через відтік талановитих вчених за кордон. Становище вітчизняної науки сьогодні якоюсь мірою ускладнюється й через протилежну

світову тенденцію – стрімкий науково-технічний прогрес.

Слід зазначити, що протягом усього періоду існування незалежної України, окрім розрізних заходів влади щодо пошуку напрямів організаційних перетворень наукових організацій, у цілому так і не відбулось формування нового погляду на роль державного, зокрема й академічного, сектору науки.

До розв'язання цієї проблеми ще на початку 2010 року активно долучилася наукова спільнота, і в першу чергу – всі національні та галузеві академії наук. Проте лише Національна академія аграрних наук України змогла від загальних слів перейти до конкретних заходів, здійснивши шлях від участі у підготовці Концепції з реформування аграрної освіти

та науки до практичної реалізації Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки на період до 2015 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України (від 31.10.2011 р. № 1112) у жовтні 2011 року.

Так, відповідно до нього розпочалася перша хвиля реформ (2011-2013 рр.): оптимізовано мережу наукових установ НААН, скорочено чисельність установ та науковців Академії порівняно з 2010 роком майже на 25 %, в протывагу від інших академій, у яких штатна чисельність працюючих та мережа установ й дотепер залишилися переважно без змін.

На першому етапі, згідно з Програмою оптимізації чисельності наукових установ, їхньої структури та кількості працівників, було зменшено загальну чисельність установ від 119 до 86. Таким чином, вивільнено значну кількість адміністративних одиниць. При цьому кількість національних наукових центрів залишилася незмінною – 10, однак число галузевих і регіональних інститутів було скорочено від 52 до 33.

У межах фінансування наукових установ Академії було поставлено завдання зменшити частку заробітної плати і соціальних нарахунків на неї до 60 %. Нагадаємо, що ще в 2010 році ця частка становила 95 %, тоді як у 2013 році було вже досягнуто рівня 60 %. Таким чином, усі наукові установи нашої Академії мають можливість за рахунок державного бюджету забезпечити себе всіма комунальними послугами і робити мінімальні витрати власне на організацію наукових досліджень.

За напрямом реформування інноваційної роботи до кінця 2013 року в Україні було створено 7 зональних науково-інноваційних центрів, *відповідно до наших природно-кліматичних зон: Кримський, Північно-Степовий, Південно-Степовий, Лівобережно-Лісостеповий, Правобережно-Лісостеповий, Поліський, Карпатський*. Ці центри займаються вивченням потреб аграрного ринку в новітніх аграрних технологіях, а також є лідерами інноваційної діяльності і надають дорадчі послуги сільгосптоваровиробникам. Практично на їх базі проходять всі наукові семінари, Дні поля та інші заходи НААН спільно з Мінагрополітики на рівні регіонів.

Разом із цим слід зазначити, що при цьому не вдалось уникнути і деяких помилок, які спонукали відтік високосвідчених кадрів чи призвели до нераціонального перепідпорядкування експериментальної бази, яким, зокрема, було перепідпорядковано ряд дослідних станцій непрофільним науковим установам. (Дослідної станції лікарських рослин – до Інституту сільського господарства Північного Сходу чи Полтавської зональної науково-дослідної ветеринарної станції – до Інституту свинарства та АПВ НААН, Інституту епітозології – до Інституту сільського господарства Західного Полісся).

*Але найбільші негативні наслідки мало прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2012 року № 113-р «Про погодження передачі в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств»* щодо передачі в оренду 26 державних підприємств НААН, які протягом 2010-2012 років співпрацювали із групою компаній ТОВ «ГД «Укragропром» і за якими було закріплено 111 954 га землі. За період дії зазначеного розпорядження відбулося надмірне зростання кредиторської заборгованості вищезазначених господарств, що стало наслідком правопорушень в договірних відносинах ТОВ «Торговий дім «Укragропром» з дослідними господарствами Академії. Так, якщо протягом 2011-2012 років чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг) зростає лише на 36,6 % до рівня 2010 року (від 223,8 млн грн до 305,7 млн грн), то кредиторська заборгованість збільшилася вже у 5 разів і станом на 01.07.2013 року становила 415 млн грн, з них перед товариствами - 314 млн грн).

Тільки завдячуючи активній позиції Президії НААН керівництвом держави було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2014 року № 583-р «Про скасування розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2012 року № 113-р», в результаті чого вищезазначені 26 дослідних господарств НААН загальною площею землекористування 111,9 тис. га землі залишені у підпорядкуванні Академії, тоді як їх кредиторська заборгованість станом на 01.07.2015 року знизилася майже вдвічі – до 274,5 млн грн.

Але навіть попри ці помилки, в цілому система академічних установ працювала і працює без порушення процесів наукових досліджень та виробничих випробувань. Підтвердженням цього є 3204 од. наукових та науково-технічних робіт, виконаних організаціями НААН за 2011-2014 роки. Опубліковано 33,5 тис. наукових праць, статей в наукових журналах та одержаних об'єктів права інтелектуальної власності до та після проведення першої хвилі реформування. Як бачимо, вони залишилися на достатньо високому рівні.

Державна статистика свідчить, що з-поміж усіх виконаних у країні наукових і науково-технічних робіт у 2014 році на сільськогосподарські науки разом із ветеринарними припадала найбільша кількість – 6247 од. Також сільськогосподарські науки залишаються локомотивом за кількістю отриманих охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, займаючи 2-е місце після медичних.

Щорічно укладається близько 2,5 тис. ліцензійних угод на використання об'єктів права інтелектуальної власності НААН, за якими протягом 2011–2014 років надійшло понад 84 млн грн додаткових коштів.

Наукові розробки вітчизняних учених-аграріїв, які визнає весь світ, представлені банками генетичних ресурсів рослин і тварин, що налічують сотні тисяч зразків сільськогосподарських культур та десятки тисяч племінних тварин і птиці, та штамів мікроорганізмів.

Нами збережено і зорганізовано науковий кадровий потенціал, представлений визаними в світі науковими напрямами досліджень та школами в генетиці, селекції, ветеринарії. Академія виконує функції наукового супроводу біобезпеки, збереження родючості ґрунтів, розвитку біоенергетики та ін.

Досягненнями аграрної науки забезпечується продовольча безпека України через пропозицію інноваційної продукції з часткою на вітчизняному ринку круп'яних культур на рівні 95%, озимої пшениці – 67%, ячменю – 70%, племінних тварин у молочному скотарстві – 90%, свиней – 75% та ін.

Потенціал Академії дозволив здійснити науковий супровід аграрної реформи в 1994-2004 роках, розроблення та реалізацію зага-

льнодержавних і регіональних програм розвитку аграрного сектору на новому етапі аграрної реформи.

Академією сформовані у кожній області виставкові полігони, здійснюється науково-консалтингова робота з надання дорадчих послуг сільгоспвиробникам та підготовки кадрів для АПК.

Міжнародні зв'язки установ НААН охоплюють понад 50 країни світу близького та далекого зарубіжжя. Міжнародна співпраця відбувається у формі спільних науково-технічних програм, грантів, комерціалізації завершених наукових розробок і технологій. Щорічно укладається понад 100 таких угод вартістю близько 40 млн грн. Академічні установи є членами понад 70 провідних Європейських і Світових міжнародних організацій, центрів, товариств, асоціацій тощо.

Отже, незважаючи на хронічне недофінансування з держбюджету, сьогодні Академія залишається потужним життєздатним організмом, що стоїть на сторожі національних інтересів, а науковці працюють переважно на патріотизмі й ентузіазмі, отримуючи при цьому невисоку заробітну платню.

І навіть в таких умовах продукція Академії (насіння, племінні тварини, технології) залишається високо наукоємною і конкурентоспроможною, хоча ми визнаємо, що є проблеми з їх практичною реалізацією у виробництві. Проте давайте будемо об'єктивними – не можна перекладати на плечі вчених усю відповідальність за відсутність інноваційної складової в результатах наукових досліджень. Вона, як відомо, формується під впливом багатьох факторів, які роблять можливим успішне впровадження результатів наукових досліджень в реальне виробництво.

**Основними з них є:** наявність ефективної системи законодавчо-нормативного забезпечення інноваційної діяльності; насиченість ринку суб'єктами інноваційної інфраструктури (спеціалізованих науково-інноваційних, фінансових, консалтингових, маркетингових, інформаційно-комунікативних, юридичних, освітніх організацій); наявність механізму фінансово-інвестиційного забезпечення тощо. У даних напрямках в державі досі не зроблено рішучих кроків, окрім декларування гасел про

необхідність переходу до інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання. Актуальним залишається висновок парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», де було зазначено: «всі ми майже десять років перебуваємо в небезпечній омані з приводу інновацій, оскільки масштаби здійснюваних в країні інноваційних процесів украй малі, а обсяг фінансування науково-дослідних робіт більшістю великих компаній є просто мізерним».

За відсутності загальнодержавної стратегії інноваційного розвитку нас вкотре втягують у дискусії щодо необхідності розпаювати та приватизувати значну частину земельного фонду Академії. Але хіба це вирішить наголошені вище проблеми? Інше питання – чи буде такий крок раціональним, з огляду на відсутність впорядкування значно більших земельних фондів державних підприємств Міністерства аграрної політики та продовольства України та інших відомств?

Адже на сьогодні в державі 8,8 млн га державних земель, з яких в Академії лише 454 тис. га, із них 364 тис. га ріллі, що становить 0,4% (хоча раніше вони склали 1,0%), а ефективність їх використання в НААН на декілька порядків вища, ніж у цілому по державі.

Втім, навіть за таких умов Академія не стоїть осторонь від втілення наступних кроків з власного реформування, які були задекларовані у Концепції інноваційного розвитку Академії та Моделі науково-організаційних перетворень та інноваційно-інвестиційного розвитку, ухвалених рішенням попередніх Загальних зборів НААН і прописаних в Концепції розвитку аграрної науки та інновацій, оскільки наука сама по собі є середовищем, де постійно відбуваються зміни, пов'язані із генеруванням нових знань та ідей, у тому числі – пошуком шляхів удосконалення суспільства.

Другу хвилю реформування НААН розпочато у 2014 році та продовжено у 2015 році з урахуванням масштабних змін у державі. У тому числі – через введення в дію нового Закону України «Про освіту», ухвалення в першому читанні проекту Зако-

ну України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

Крім того, ведеться пошук дієвих моделей державно-приватного партнерства з метою залучення інвестицій. У перспективі планується створення Наукового парку з управління активами як нового підприємства (з передачею підприємству активів для проведення господарської діяльності, залучення інвестицій).

На нашу думку, такі заходи у довгостроковій перспективі посилять фінансову самостійність НААН, її консультативну роль у формуванні та впровадженні аграрної політики, сприятимуть зміцненню соціальної захищеності науковців та їх матеріального заохочення.

Разом із тим ми рішуче відстоюємо позицію щодо збереження базового бюджетного фінансування пріоритетних фундаментальних та прикладних досліджень, принаймні доки система конкурсного відбору наукових проектів та грантової підтримки не набуде дієвого втілення в практику вітчизняної науки. А це, в своє чергу, вимагає розбудови інституту незалежної позавідомчої експертизи для науково-дослідницьких проектів, регулярної оцінки вкладу наукової організації у розв'язанні поставлених завдань з метою визначення рангу установи, а відтак – розмірів її базового фінансування.

Хочу наголосити, що вже сьогодні наукові установи по тематиках беруть участь у конкурсі на фінансування програм «Горизонт - 2020».

**Пріоритетом для аграрної науки** (академічної, освітянської, відомчої, недержавної) є наукове забезпечення перетворення агропромислового комплексу у фінансово успішний сектор економіки. Це потребує функціонування та розвитку наукової сфери на інноваційній основі, яка передбачає реалізацію інтелектуального потенціалу наукових установ, впровадження прогресивних інструментів та методів модернізації виробництва, зниження його ресурсоемності й енергозалежності, підвищення продуктивності та прибутковості.

Слід визнати, що галузева структура наукових установ Академії досі недостатньо сконцентрована і спеціалізована, переважно про-

дує нові знання, фінансується за подушною системою і не витримує конкуренції на ринку інновацій. Частково втрачено регіональну структуру, яка потребує відновлення та запровадження системи міжрегіонального управління, адаптованої до ринкових умов.

Це знайшло своє відображення і у Постанові Верховної Ради України від 11.02.2015 р. № 182-VIII, якою було визнано необхідність здійснення заходів щодо посилення координації проведення прикладних наукових досліджень у сфері аграрних наук, організації використання отриманих результатів, формування сучасної інноваційної інфраструктури, реалізації пілотних проектів інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної галузі.

Зазначені підходи були враховані під час підготовки Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, над якою плідно впродовж року працювали фахівці Мінагрополітики, міжнародні експерти та вчені Академії.

У рамках та на основі цієї Стратегії Академією спільно з Мінагрополітики розроблено **Концепцію реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі**, яка пройшла громадське обговорення та в установленому порядку подана до Кабінету Міністрів України.

Таким чином, ми стоїмо на порозі нових структурних змін, зумовлених необхідністю трансформації всієї аграрної науки. Академія, будучи локомотивом цієї підгалузі економічного сектору держави, ініціює реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі.

До сфери аграрної науки України, як відомо, входять:

- Національна академія аграрних наук України;
- галузеві наукові установи Мінагрополітики, Мінприроди та інших міністерств і відомств;
- вищі аграрні навчальні заклади;
- наукові підрозділи аграрних компаній – наукова робота в них фінансується цими компаніями, і, відповідно, результати досліджень належать цим компаніям.

Найбільший науковий та дослідницький потенціал аграрної науки сконцентрований

у системі НААН, тому одним із головних завдань Академії є координація наукових досліджень усіх суб'єктів, а також розробка Програми розвитку аграрної науки на наступні роки.

На часі формування Наглядової ради за участі науковців НААН, вищих навчальних закладів, Мінагрополітики та громадських професійних об'єднань – для формування спільної наукової платформи з визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень в галузі АПК. Вже зараз установи Академії плідно співпрацюють із понад 80 вищими навчальними закладами, проте й досі відсутні консолідовані програми спільних наукових досліджень.

Водночас, ми свідомі того, що ефективна реалізація завдань переходу аграрної науки на інноваційний шлях розвитку вимагає формування та запровадження механізмів всебічної взаємодії між органами державної влади, бізнесом, науковими й освітніми закладами, громадськими організаціями.

Тобто, необхідним є існування в країні сприятливого «інноваційного клімату», чи не найважливішим завданням якого є створення умов для набуття громадянами компетенцій інноваційної діяльності, інакше кажучи – компетенцій «інноваційної людини», яка здатна не тільки використовувати досягнення науки і техніки, але й сама бути зорієнтованою на створення інновацій, впровадження їх у всі сфери суспільного життя.

Ключовими компетенціями інноваційної спільноти повинні стати: здатність і готовність до виваженого ризику, критичного та креативного мислення, до безперервного навчання, постійного самовдосконалення і прагнення нового, а також достатнє володіння іноземними мовами як інструментом комунікацій в умовах глобалізації.

Нарощування таких навичок і вмій – тривалий і складний процес, який вимагає не тільки адаптації політики у сфері науки й освіти, а й суспільного середовища в цілому, трансформації громадської думки.

Імперативом переходу аграрного сектору економіки на інноваційний шлях розвитку є кардинальне підвищення інноваційної активності аграрного бізнесу, виникнення нових інноваційних компаній. Глибоко перекона-

ний, що аграрна наука повинна ініціювати перетворення не тільки в собі, але і в зовнішньому бізнес-середовищі, тобто формувати попит на нові знання, об'єкти інтелектуальної власності – наукових продуктів для інноваційного розвитку агропромислового комплексу, використання яких має сприяти збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

Без зростання зацікавленості суспільства та бізнесу в нових наукових розробках не слід очікувати і на приріст впроваджень у виробництво досягнень аграрної науки. І тут справа за державою, Урядом – у запровадженні пільг і стимулів. А аграрна наука має активно долучитися до розроблення відповідних механізмів.

Інноваційність змін, пропонованих вченими нашої Академії, зумовлена тим, що на сьогодні в Україні державними органами чітко не сформовані та не визначені єдині підходи та напрями реформування науки в цілому, що донедавна відображалось в існуванні аж чотирьох альтернативних варіантів законопроекту «Про наукову та науково-технічну діяльність», внесених на розгляд Верховної Ради України.

Водночас, за нинішнього стану справ (дефіцитного бюджетного фінансування) назріває криза всередині наукової спільноти – низька вмотивованість до праці, зниження соціальних гарантій (незабезпеченість житлом молодих учених, зменшення пенсійного забезпечення і заробітної плати), що не сприяє творчій продуктивній роботі вчених.

Академія є певною мірою першопрохідцем, взявши на себе відповідальність за розроблення Концепції реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі.

Враховуючи негативний досвід реформування Російської та інших академій наук, українські вчені-аграрії наголошують, що підготовка та проведення реформи науки має проходити в декілька етапів та **базуватися на принципах публічності, об'єктивності та логіки**. На відміну від згаданого випадку, коли влада поставила вчених перед фактом, в Україні вчені беруть безпосередню участь у розробці концептуальних положень реформи і стали її союзниками – тільки в такому разі ефект буде пози-

тивним. Реформувати аграрну науку, її місце та роль у розвитку суспільства, повинні представники наукового середовища, ті, хто розуміє, що таке наука, як створюються технології, як керувати великими науковими колективами тощо.

На наше глибоке переконання, у науці треба зберегти найцінніше – її самоврядність, наукові школи та матеріально-технічну базу. Важливо, щоб науковим процесом керували не чиновники зверху, а вчені, оскільки у чиновників реформування науки, як правило, спрямоване на управління власністю та контроль учених.

Реформування аграрної науки в Україні повинно здійснюватися еволюційним шляхом, засади якого зазначено у *Концепції реформування аграрної науки на основі інноваційної моделі*. Ми вже фактично перебуваємо у стані реформування, оскільки науковим співтовариством та представниками громадянського суспільства широко обговорюється прийнята в першому читанні нова редакція Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Саме цей законодавчий акт повинен максимально забезпечити правові гарантії наукової діяльності на довгі роки.

*Стратегічною метою реформування аграрної науки* є виведення науково-технічних вітчизняних розробок на світовий рівень і повне та всебічне забезпечення потреб агропромислового комплексу в передових наукових знаннях і технологіях.

*Основними завданнями (напрямами) реформування аграрної науки є:*

- оптимізація наукової інфраструктури в країні – і деякі заходи в системі НААН ми розпочали вже проводити, про що хочу сказати;
- удосконалення організаційних форм діяльності наукових установ;
  - координація наукових досліджень у галузі АПК вченими наукових центрів НААН;
  - покращення системи фінансування через істотне зростання конкурсної (грантової) складової;
  - посилення відповідальності за отримані результати через введення критеріїв оцінювання наукової діяльності на всіх рівнях;
  - удосконалення кадрової політики через систему об'єктивної атестації і як результат

– запровадження відповідного стимулювання.

Ми розуміємо, що реалізація наміченого та отримання стабільного позитивного результату потребує тривалої наполегливої праці.

На наш погляд, доцільно визначити етапи та ключові індикатори їх проходження.

*I етап (2016-2018 роки) – антикризовий. Його завдання зупинити катастрофічне падіння у сфері аграрної науки.*

*II етап (2019-2024 роки) – забезпечення розширеного економічного відтворення.*

*III етап (2025-2030 роки) – період максимального інвестиційного зростання.*

**Реалізація першого етапу** вимагає від нас високої самоорганізації, самовідданості, патріотизму та готовності працювати у критичних умовах і постійно шукати резерви для самовиживання. Об'єктивною є необхідність затягнути пояси і не розраховувати на значне фінансування з державного бюджету. В нас є великі внутрішні не використані можливості для заробляння коштів.

Актуальними завданнями аграрної науки на цьому етапі, від вирішення яких очікуються швидкі результати, є:

1. Створення засад захисту активів, необхідних для потреб наукової діяльності та подальшого розвитку аграрної науки, для чого нам необхідно:

- провести незалежний аудит діяльності організацій НААН та галузевих інститутів Міністерства аграрної політики та продовольства України;

- провести аудит земель, які належать НААН, та завершити процедуру землевпорядкування в системі Академії;

- за результатами цієї роботи: розробити зміни до нормативно-правової бази та пропозиції щодо системи економічних стимулів наукової діяльності (фінансово-кредитних, податкових, страхових тощо).

2. Зміцнення взаємодії між аграрними академічними та освітянськими установами, посилення зв'язків науки з громадськими професійними організаціями та бізнесом:

- створити Міжвідомчу наглядову раду з формування спільної наукової платформи з координації наукових досліджень у галузі АПК;

- сприяти об'єднанню вчених у громадські наукові організації (наукові товариства, асоціації, спілки) для цілеспрямованого розвитку відповідних напрямів науки, обміну досвідом;

- розширити перелік дорадницьких послуг установ Академії з використанням сучасних технологій (on-line (он-лайн): консультації, моделювання та прогнозування кризових явищ у сфері АПК за використання засобів ДЗЗ, демонстраційні відео-курси тощо);

- розробити нормативні акти щодо встановлення порядку ліцензування науководослідних установ на провадження ними освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти, зокрема підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників та фахівців АПК.

3. Створення ефективної системи позабюджетного фінансування наукової діяльності, в тому числі – через:

- активізацію участі науковців Академії у конкурсних проектах;

- внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 296 щодо змін в порядку укладання договорів спільної діяльності державними підприємствами, установами, організаціями, з урахуванням персональної відповідальності керівника;

- розроблення пропозицій до нормативно-правових актів, спрямованих на спрощення ведення державно-приватного партнерства.

4. Інтеграція української науки у світовий, і, зокрема, Європейський дослідницький простір, через виконання спільних міжнародних проектів та підвищення публікаційної активності вчених-аграріїв.

**Початок другого етапу** реформування аграрної науки буде відзначений поступовим переходом від організації наукових досліджень за принципом розподілення між установами базового бюджетного фінансування до все більш широкого застосування програмно-цільових засад формування наукової тематики та грантів, які відповідно до схваленого у першому читанні Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» будуть як інституційними (колективними), так і індивідуальними.

Третій етап інвестиційного зростання передбачає перетворення підприємств дослідно-виробничої бази Академії на структури інноваційного типу та створення науковими установами підприємницьких структур для трансферу розробок і технологій – об'єктів права інтелектуальної власності, як це прописано у вже схваленому в першому читанні Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Прикладом такої структури може стати Науковий парк НААН, організаційна структура якого включає наукові установи, дослідні господарства, інвесторів, виробничі та комерційні структури.

Запровадженню реального (дійсного) реформування Академії та інноваційного розвитку сприятиме формування фонду розвитку НААН, що в свою чергу дасть змогу зробити три кроки від виживання до розвитку.

Вважаємо, що розроблена вченими-аграріями, разом із спеціалістами Мінагро-

політики, робочими групами іноземних експертів, представниками громадськості «Концепція розвитку аграрної науки на інноваційній основі» є змістовним документом, що враховує практично всі головні положення прийнятого в першому читанні проекту Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Переконали, що такий підхід до реформування аграрної науки, у тому числі НААН, є виваженим і саме він буде підтриманий Вами, шановні колеги, Урядом і політиками, оскільки він відповідає суспільним інтересам нашої держави. Тоді як ефективність такого кроку буде повною мірою визначатися Планом заходів з реалізації цієї Концепції, який нам з Вами разом ще необхідно буде напрацювати, до чого закликаю усіх небайдужих членів Академії.

\*

УДК 001.82:338.432

*Г.М. ЧОРНИЙ, доктор економічних наук, професор кафедри  
Л.М. ХУДОЛІЙ, доктор економічних наук, завідувач кафедри  
оподаткування і страхування*

*Я.С. ЛАРИНА, доктор економічних наук, завідувач кафедри маркетингу  
І.А. МІЩЕНКО, кандидат економічних наук, доцент  
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

## **Класифікація методів наукових досліджень на рівні суб'єктів агробізнесу**

**Постановка проблеми.** У наукових дослідженнях, як і в будь-яких видах людської діяльності, важливе місце займають не лише функції дослідника, а й способи їх виконання. Йдеться про методи дослідження. Обрання та використання дослідником ефективніших методів є запорукою одержання об'єктивної достовірної інформації про предмет дослідження. Водночас серед наукової спільноти ще немає єдиного тлума-

чення поняття "методи дослідження", а тим більше розуміння їх класифікації. Така ситуація негативно впливає на проведення наукових досліджень на рівні суб'єктів аграрного бізнесу, в тому числі й на підготовку магістерських та дисертаційних робіт.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сучасні наукові публікації та навчальні посібники, що присвячені основам наукових досліджень, показують різні позиції авторів щодо науково-дослідної термінології взагалі й зокрема щодо сутності методів дослідження та їхньої класифікації. Серед них

---

© Г.М. Чорний, Л.М. Худолій, Я.С. Ларіна,  
І.А. Міщенко, 2015